

Mieczysław Majewski

Z problematyki katechetycznej w badaniach katedry katechetyki KUL

Seminare. Poszukiwania naukowe 4, 179-193

1979

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Z PROBLEMATYKI KATECHETYCZNEJ W BADANIACH KATEDRY KATECHETYKI KUL

Istnieje współcześnie duże zapotrzebowanie na nauki empiryczne, techniczne i praktyczne. Ponieważ katechetyka w znacznym stopniu mieści się w wymienionych kategoriach, otwierają się przed nią szanse rozwojowe. Dzięki temu też współczesna katechetyka ogromnie poszerzyła zakres swoich badań, weszła ze swoim decydującym zdaniem w szereg dziedzin życia i przez to zdobyła sobie nie znany do tej pory autorytet.

Jak nigdy dotąd obecnie katechetyka posiada wielką liczbę fachowców; urządza się sympozja naukowe i spotkania praktyczne, wydaje się mnóstwo książek teoretycznych i podręczników metodyczno-praktycznych, wymienia się doświadczenia pomiędzy różnymi środowiskami. W minionym okresie Polska bardzo powoli i w małym stopniu przeschębiała na swój teren światowe zdobycze katechetyczne, dzisiaj natomiast dokonuje się to stosunkowo szybko i na szerszą skalę. Do kraju przybywają katechetycy z różnych państw, nasi zaś naukowcy dość często biorą udział w zjazdach zagranicznych, by między innymi poinformować świat o rodzimych osiągnięciach. Ze zderzenia i przenikania doświadczeń i myśli korzystają obydwie strony, wzbogacając się wzajemnie i upowszechniając konkretne zdobycze.

Spośród wielu polskich ośrodków pastoralnych znaczący jest Instytut Teologii Pastoralnej KUL, w ramach którego rozwija się również specjalizacja katechetyczna. Z jednej strony świadomie i dobrowolnie podejmuje ona prace specjalistyczne, a z drugiej jest do tego zmuszana przez powszechne zainteresowanie się katechezą, konieczność dialogu z człowiekiem nowej epoki i rzeczywistości oraz potrzebę wzrastającego poziomu nauczania i wychowania. Chcąc zaradzić nawoływaniom praktyki katechetycznej, katedra katechetyki KUL wydaje książki indywidualne i prace zbiorowe, urządza sympozja tematyczne i organizuje spotkania w terenie. W bogatej działalności najważniejsze jednak są badania naukowe, ich zakres, profil i tematyka.

Ostatnim odcinkiem prac chciałby się zająć niniejszy artykuł, w którym autor zamierza zorientować na przykładzie wybranych, być może najbardziej bezpośrednio przydatnych, rozpraw dyplomowych studentów o kierunku i problematyce podejmowanych badań. Oczywiście, z góry już trzeba powiedzieć, że w ramach krótkiego szkicu nie można będzie przedstawić ani genezy, ani struktury, ani całej działalności katedry. Także byłoby rzeczą niemożliwą omówienie wszystkich rozpraw. Świadomie więc i na zasadzie większej aktualności, przydatności i całościowej orientacji dokona się wyboru, a wybrane rozprawy nie tyle podda się wnikliwej analizie, ile syntetycznie zreferuje i podkreśli istotne ich treści.

W poszukiwaniu modelu katechezy

Współczesna katechetyka dość zdecydowanie występuje przeciwko uszczegółowionej recepturze przykładanej do zmiennych zdarzeń i próbującej w jednakowy sposób im zaradzić. Opowiada się natomiast za twórczym przenoszeniem w życie modelu wyrastającego z historii ludzkiej i historii zbawienia, relacji osobowo-wspólnotowych, światopoglądu i zaangażowania zawodowego. W modelu katechezy chodzi o uzyskanie odpowiedzi na pytanie, jaką ma być katecheza odczytana z dokumentów kościelnych i odniesiona do współczesnej rzeczywistości, zwłaszcza zaś do praktyki katechetycznej.

MODEL KATECHEZY W ŚWIELE „DYREKTORIUM KATECHETYCZNEGO”

Zasygnalizowanym problemem zajął się w pracy licencjackiej J. Szańca, franciszkanin¹. Autor po ukazaniu genezy i treści nowego dokumentu katechetycznego, przedstawiającego sytuację, uwarunkowania, teologię, psychologię, dydaktykę i organizację katechezy, zatrzymał się dłużej nad jej elementami, strukturą i dynamizmem. Zdecydowanie podkreślił, że w przeciwieństwie do katechezy tradycyjnej, w której poszczególne elementy znajdowały się obok siebie, katecheza odnowiona powinna się charakteryzować splotem, powiązaniem i współdziałaniem czynników, które tworząc twórczo jedną syntezę, nabierają siły całościowego oddziaływania.

W sytuacji rozdźwięku pomiędzy wiarą i życiem wyraźnie postawiono postulat integracji jednej dziedziny z drugą. Możliwe to będzie

¹ Model katechezy w świetle „Dyrektorium katechetycznego”. Lublin. 1975 (wszystkie omawiane tu prace znajdują się w Bibliotece KUL).

do osiągnięcia przy ich otwartości, napięciach, interpretacji i współdziałaniu. Katecheza o tyle ukształtuje postawę chrześcijańską, o ile włączy się tak w objawienie Boże, jak i w życie ludzkie, a przede wszystkim skoncentruje się na Jezusie Chrystusie, który jest dla niej podstawą, ukierunkowaniem i celem. Poszukując istoty katechezy, zwrócono uwagę na to, że katecheza — będąc nauczaniem, wychowaniem i formacją duchową — ustawicznie przepowiada słowo Boże, interpretuje biblijnie problemy egzystencjalne człowieka i kształtuje postawę zaangażowania, współpracy i odpowiedzialności. W ten sposób zarazem zostały odsłonięte istotne wymiary katechezy, a mianowicie: biblijny, eklezjalny, liturgiczny, egzystencjalny, pedagogiczny i dydaktyczny.

W pracy dość wyraźnie podkreślono, że celem katechezy jest kształtowanie dojrzałej postawy wiary, wraz z jej świadomością ewangeliczną, uniwersalną otwartością, ekumenicznym dialogiem, całościowym postępem, intensywnym zaangażowaniem i wzrastającą odpowiedzialnością. Powiedziano, że dojrzewanie wiary jest uwarunkowane rozwojem naturalnym, oddziaływaniem kultury i wpływem środowiska społecznego, a zwłaszcza najbliższego, jak rodzina, grupa rówieśników i parafia. Jednakże ściśle rzecz biorąc, jest ono rezultatem spotkania człowieka z Bogiem we wspólnocie, osobowego odsłaniania planów Bożych, odkrywania w tym kontekście własnego i wspólnotowego powołania, by przez jego urzeczywistnienie nieść światu świadectwo o Chrystusie dokonującym zbawienia. Ze znanych i sygnalizowanych układów treściowych autor proponuje przede wszystkim historię zbawienia, wykazując, że w niej spotykają się zamierzenia Boże i potrzeby człowieka, dynamika wiary i centralne wartości kultury. Zarówno zaś rozwojowi wiary, jak i funkcjonowaniu katechezy najbardziej odpowiada kompleksowa — zróżnicowana w stosunku do rozwoju katechizowanych, przekazywanej treści i środowiska społecznego — metoda katechezy. Ta bowiem jest zdolna otworzyć się na różne układy rzeczywistości, dotrzeć do najgłębszych warstw objawienia i katechizowanych oraz tak przenieść wartości ewangeliczne, że te staną się zaczynem nowego życia katechizowanych.

PISMO ŚW. W KATECHEZIE

Otwarcie się katechezy na Pismo św. i zastosowanie go w katechezie zajął się w pracy magisterskiej ks. K. Bocianowski². Wprowadzie

² *Pismo św. w katechezie dzieci szkolnych w świetle nowego programu polskiego*. Lublin 1976.

temat przez niego podjęty dotyczył katechezy dzieci szkolnych, jednakże ze względu na powiązanie tej katechezy z katechezą permanentną rozważania zawarte w rozprawie przedstawiają w ogóle stosunek katechezy do Pisma św. i jego miejsce oraz rolę w katechezie. Jest to więc jeden z zasadniczych problemów katechetyki materialnej, a zatem zagadnienie modelu katechezy.

W pracy stwierdza się, że Pismo św. z instrumentalnej i funkcjonalnej jedynie roli przeszło do fundamentalnej, wzorczej, kształtotwórczej i docelowej. Współcześnie nie można go sprowadzać do pomocy dydaktycznej, obrazującej i wyjaśniającej sformułowania teologiczne, ale trzeba w nim widzieć źródło podstawy, model i skuteczność katechezy. Oderwanie katechezy od Pisma św., utrzymywanie jedynie częściowych i pomocniczych związków sprawia, że nie posiada ona wnętrza, ducha i dynamizmu, dzięki którym może przede wszystkim oddziaływać. Otwarcie się jednak katechezy na Pismo św., nawiązanie z nim pełnych relacji, zanurzenie się w jego rzeczywistość domaga się pogłębionej refleksji katechetycznej, opartej na naukach biblijnych. Współczesna katecheza byłaby zawieszona w próżni bez gruntownej znajomości zasad i form interpretacji i przekazu rzeczywistości biblijnej. Pogłębianie naukowe jednakże nie rozwiązuje jeszcze w pełni problemu, gdyż razem z tym niezbędne jest otwarcie się na Biblię — z wciąż dojrzewającą wiarą — tak katechizowanych, jak i całego Kościoła.

Treścią katechezy otwartej na Pismo św. ma być przede wszystkim historia zbawienia, rozumiana jako ciągły dialog miłości między Bogiem i człowiekiem w dziejach świata. Historię tę, zamierzenia i plany Boże w stosunku do człowieka, wezwanie do współpracy, ukierunkowanie na pełnię eschatyczną i pomoc ofiarowaną przez Chrystusa w Duchu Świętym zawiera na swoich kartach Pismo św. Starego i Nowego Testamentu. Ponieważ w jednym i drugim Testamencie zapowiada się, odsłania i urzeczywistnia ten sam plan zbawczy, nie można ich rodziłać, lecz należy zachować jednię rozwojową. Stary Testament przecież daje podstawy Nowemu i wprowadza w niego, ten ostatni zaś w kontekście pierwszego jest bardziej profetyczny, czytelny i docelowy. Ponieważ czynnikiem, który je wewnętrznie scala, jest Jezus Chrystus, zapowiadany przez Stary Testament i ukazujący się w nauce i działaniu w Nowym Testamencie, katecheza, otwierając się na całe Pismo św., powinna się skoncentrować na przepowiadaniu i zbawieniu człowieka dokonującym się przez Syna Bożego, Słowo wcielone i Zbawcę świata.

W pracy wspomina się, że w Polsce od 1971 r. obowiązuje nowy program, zbudowany na założeniach katechezy kerygmatycznej, w którym

wymiar biblijny znalazł swoje wyraźne odbicie. Pismo św. w nowym układzie programowym przestało być jedynie przedmiotem, który przerabiało się w ciągu jednego roku, a stało się czynnikiem kształtującym proces katechetyczny na przestrzeni wszystkich lat katechizacji. Żeby jednak odnowiony program wniósł wiele korzyści dla rozwoju wiary, niezbędna jest gruntowna formacja biblijna kształtująca mentalność, serce i zaangażowanie biblijne.

LITURGIA W KATECHEZIE

Stosunkiem katechezy do liturgii — jako jej źródła, treści, ducha i bezpośredniego celu — zajął się w pracy magisterskiej ks. A. Jarzembowski³. Piszący stwierdził za Soborem Watykańskim II, że jakkolwiek należy prowadzić badania liturgiczne, śledzić podstawy, analizować procesy zachodzące między człowiekiem i Bogiem, to jednak taka postawa w katechezie jest niewystarczająca. Katecheza bowiem z natury swojej wymaga wchodzenia z wiarą w rzeczywistość zbawczą, która się uobecnia w liturgii. Jej zadaniem jest wychowanie do świadomego, przeżyciowego i zaangażowanego uczestnictwa w liturgii. Ścisłe powiązanie katechezy z liturgią sprawia, że przestaje ona być jedynie wiedzą o zbawieniu, a staje się nim samym. Liturgia szczególnie nadaje katechezie dynamizm Bożego, życiodajnej duchowości, głębi tajemnicy, w których i przez które dokonuje się katechetyczne owocowanie wiary. Można powiedzieć, że istnieje zapotrzebowanie katechezy na liturgię i odwrotnie. Dzięki katechezie przeżycie liturgiczne może stać się doświadczeniem religijnym, które w konsekwencji zrodzi świadectwo chrześcijańskie. Liturgia zaś ustrzeże katechezę przed teoretyzowaniem i objaśnianiem, a udzielając jej rzeczywistości zbawczej, którą uobecnia, zaszczerpi w nią nadprzyrodzony dynamizm, będący źródłem skutecznego apostołowania. Katecheza oparta na liturgii i ukierunkowana na nią jest w stanie przewyciężyć zarysowującą się przepaść pomiędzy wiarą i kultem a życiem. Potrzymując i rozwijając proces katechetyczno-liturgiczny wzajemnego otwarcia, współprzenikania i współdziałania, nie można jednak dążyć do pomniejszenia katechezy na rzecz liturgii, i odwrotnie. Właściwe jest stanowisko podtrzymywania i pogłębiania obydwóch dziedzin, przy ich wzajemnym przenikaniu. Katecheza nie jest liturgią ani liturgia katechezą, ale niezbędny jest wymiar liturgiczny katechezy i katechetyczna postawa w liturgii.

³ *Katecheza liturgiczna na tle roku kościelnego*. Lublin 1976.

KOINONIJNA FUNKCJA KATECHEZY

Badania nad katechezą wprowadzającą w życie chrześcijańskie i przyczyniającą się do rozwoju wspólnoty wiary, kultu i miłości prowadziła w pracy magisterskiej s. Z. Kawa⁴. Autorka wykazała, że w procesie formowania wspólnoty trzeba poznać naturalne mechanizmy stosunków interpersonalnych, strukturę i dynamizm grup spontanicznych, rolę i wpływ wiary na rozwój osobowości i grupy. Konieczne trzeba więc studiować psychologię rozwojową i społeczną oraz teologię, zwłaszcza pastoralną, zajmującą się urzeczywistnianiem Kościoła we współczesności. Informacje z jednej strony pozwolą kształtować świadomość w kierunku tworzenia wspólnoty, a z drugiej wskażą na niewystarczalność nawet rozwiniętej świadomości w powstawaniu i rozwoju wspólnoty. Zapoczątkowanie wspólnoty dokonuje się od „wyjścia z siebie”, by doszło do dialogu międzyosobowego, pogłębienie zaś ma miejsce w dojrzewaniu wiary zdolnej ogarnąć miłością wiele osób, a utrwalenie jak najściślej wiąże się z odpowiedzialnością biorącą na siebie problemy innych i niosącą im bogactwo doświadczenia religijnego.

Rozprawa wykazała, że wychowanie do wspólnoty nie może być jedynie informacją o niej i jej mechanizmach, lecz przede wszystkim wyzwaniem doświadczenia religijnego, które należy wzajemnie przekazywać, włączaniem się w doświadczenie Kościoła i przejmowaniem go na własność. Wtedy bowiem, gdy poszczególne osoby tworzące grupę doświadczenia, przeżywają, angażują się i podejmują odpowiedzialne zadania na rzecz wspólnoty, ona się faktycznie tworzy i pogłębia. Ponieważ do istoty życia wspólnotowego należy bezpośrednie odniesienie się osób, wymiana wartości naturalnych i nadprzyrodzonych, koncentrowanie się na Chrystusie i powiązanie z Kościołem, powinna ona w swojej formacji pod tym kątem się dokształcać i wypełniać konkretne zadania.

Nie można podważyć w kształtowaniu się wspólnoty czynników formalno-organizacyjnych. One bowiem — jak w każdej społeczności — odgrywają swoją niezastąpioną rolę. Jednakże bardziej od nich należy podkreślić czynniki spontaniczne, takie jak sytuacyjne spotkania, zaangażowanie się w przygodę, atmosferę radości i życzliwości. Te jednak jedynie przybliżają osoby do siebie, czynnikiem zaś, który powoduje wzajemne wchodzenie w życie i wydobywanie wspólnych wartości, jest dialog. Jeżeli zaś zgodzimy się z twierdzeniem, że wspólnota wydobywa się z najgłębszych warstw istnienia osobowego, to wówczas trzeba docierać do wolności człowieka ukierunkowanej na dobro, modlitwy zdającej wszyst-

⁴ *Rola katechez w tworzeniu wspólnoty chrześcijańskiej wśród młodzieży*. Lublin 1977.

kie sprawy ludzkie na Boga, sakramentów, a zwłaszcza Eucharystii, w których przez zespolenie wewnętrzne z Bogiem dokonuje się wewnętrzna spójnia między ludźmi.

Zdaniem autorki formacja do wspólnoty wymaga przemyślanych i wypróbowanych sposobów oddziaływania. Zarazem jednak trzeba dodać, że nawet najbardziej idealne poczynania metodyczne w tym względzie nie wystarczą. Katecheza ta domaga się oparcia i weryfikacji w środowisku społecznym, a szczególnie w rodzinie i parafii. Wspólnota wśród młodzieży o tyle się kształtuje, o ile taka istnieje i wciąż się rozwija w tych kręgach społecznych, w których w znacznym stopniu dopełnia się życie młodzieży.

WYCHOWANIE DO ŚWIADECTWA WIARY

Aktualnym, a zarazem istotnym tematem katechetycznym dotyczącym świadectwa wiary zajęła się w pracy magisterskiej s. A. Wilczko⁵. Autorka uważa, że świadectwo powinno być celem i konsekwentnym efektem katechezy. Wtedy jednak jest to możliwe, gdy katecheza jest włączona w świadectwo wiernych i ono ją przenika w poszczególnych jednostkach.

Ze względu na to, że u podstaw świadectwa wiary znajduje się doświadczenie religijne, a to ostatnie jest wynikiem konsekwentnego pójścia za Chrystusem, zespolenia się z łaską sakramentalną chrztu i innych sakramentów oraz wchłaniania w siebie dynamizmu Kościoła, wychowanie powinno być otwarte na rzeczywistość świata, zatapiać się w rzeczywistość Kościoła i podejmować działania służące rozwojowi jednego i drugiego. W wychowaniu do świadectwa wiary wyklucza się natarczywy nacisk religijny w celu ukształtowania zaplanowanej postawy, a propaguje się stopniowe dojrzewanie osobowości w kierunku wspólnego tworzenia jutra ewangelicznego i eklezjalnego.

Pisząca rozróżnia świadectwo i apostołstwo sądząc, że pierwsze ma charakter bardziej egzystencjalny, a drugie działaniowy. Odnosząc jedno i drugie do katechezy stwierdza, że powinna ona być świadectwem i przygotowywać do apostołstwa. W ten sposób zarazem przestrzega przed zgubną w wielu przypadkach instrumentalnością katechezy w stosunku do rozwoju wiary dojrzałej, a podnosi jej wyniki między innymi w postaci świadectwa i apostołstwa, które wynurzają się z jej głębi dialogicznej — człowieka i Boga, świata i Kościoła, objawienia i doświadczenia, bycia i działania.

⁵ *Katecheza jako wychowanie do świadectwa wiary*. Lublin 1974.

Katecheza młodzieży i młodzież o katechezie

Katecheza wówczas maksymalnie realizuje stawiane przed nią zadania, gdy w niej spotykają się zamierzenia Kościoła, wartości programowe, zainteresowania, potrzeby i dążenia katechizowanych. Jej skuteczność jakżeż bardzo zależy od wzajemnego kontaktu, trafności rozwiązań, właściwego języka itp. Świadomość tych problemów skłoniła do badań w tym kierunku, zwłaszcza w katechizacji młodzieży. Niektóre z podjętych badań miały odpowiedzieć na pytanie, jaka jest świadomość Kościoła w zakresie katechizacji młodzieży, inne natomiast, empiryczne, podjęły próby poznania stosunku młodzieży do realizowanej katechezy.

KATECHEZA MŁODZIEŻY W „DYREKTORIUM KATECHETYCZNYM”

Model katechezy młodzieży korespondujący ze współczesnością, wynikający z wewnętrznego życia Kościoła i rozwijający wiarę dojrzałą, próbuje przedstawić w rozprawie licencjackiej Cz. Skupień⁶, dla której bazą i pomocą w rozwiązaniu problemu było *Dyrektorium katechetyczne* i współczesna literatura katechetyczna. W pracy najpierw wskazano na potrzebę odnowy katechezy młodzieży, wynikającą z niewystarczalności dotychczasowych ujęć, obecnych przemian zachodzących w świecie i samoświadomości Kościoła. Zauważono, że jakkolwiek Sobór Watykański II nie zajął się wprost katechezą, a tym bardziej katechezą młodzieży, to jednak w jego doktrynie znajdują się takie jej główne problemy, jak: doniosłość okresu młodzieńczego dla rozwoju osobowości i wiary, niezbędność czynnego udziału młodzieży w realizacji katechezy, dialog jako zasada metodyki katechetycznej i potrzeba rozwiązywania problemów przenikających życie młodzieży.

Analizując model katechezy młodzieży zawarty w *Dyrektorium*, zwrócono uwagę na to, że w niej powinny się splatać wartości antropologiczne i kerygmaticzne, dynamizm doświadczenia ludzkiego i dobrej nowiny, odniesione do Chrystusa i Kościoła. Sama zaś katecheza powinna pomagać w rozwiązywaniu najgłębszych problemów ludzkich, w kształtowaniu hierarchii wartości, odczytywaniu powołania życiowego i chrześcijańskiego, nawiązywaniu personalnych relacji z Bogiem i człowiekiem, w przechodzeniu z wiary heteronomicznej do autonomicznej oraz w formowaniu postawy świadectwa.

Chociaż katecheza młodzieży ma być ściśle związana z życiem tej grupy ludzi, to jednak nie można jej zacieśniać tylko do takiego kręgu.

⁶ *Katecheza młodzieży w świetle „Dyrektorium katechetycznego”*. Lublin 1977.

Raczej chodzi o nachylenie, powiązanie i ukierunkowanie niż zamknięcie się jedynie w tych kategoriach. Ponieważ młodzież dorasta, by wejść w świat dorosłych, a wraz z nim w skomplikowaną rzeczywistość, należy katechezę otworzyć na cały rozwój człowieka, a bardziej związać z młodzieżą.

POGLĄDY MŁODZIEŻY NA KATECHEZĘ

By skutecznie realizować katechezę, trzeba się liczyć z opinią katechizowanych tak w teoretycznym ustawieniu, jak i w praktycznym oddziaływaniu. Poglądy młodzieży, która powinna być nie tylko przedmiotem, ale przede wszystkim podmiotem katechezy, zebrali i poddali analizie w pracach magisterskich: ks. K. Siekierko⁷, T. Drewnowska⁸ i ks. B. Piróg⁹. W swoich rozprawach empirycznych, opartych na badaniach w diecezji drohiczyńskiej, we Włocławku i Krakowie, zajęli się frekwencją, zaangażowaniem i stosunkiem młodzieży do katechezy.

Według badań ks. Siekierko niesystematycznie uczęszcza na katechezę 52,3% młodzieży, a systematycznie tylko 13,7% grupy badanej. Do najczęstszych motywów, które powodują absencję, należą: zajęcia pozalekcyjne, choroba, lenistwo i namowy kolegów. Badania zaś Drewnowskiej wykazały, że 77% młodzieży bierze udział w katechizacji, przy czym 23% z tego uczęszcza na nią niesystematycznie, 54% młodzieży uczęszcza bez niczyjej zachęty i wpływu, a 28,5% pod wpływem namowy rodziców czy kolegów i koleżanek. Motywami uczestnictwa w katechezie są: pogłębienie znajomości prawd Bożych, obowiązek katolika, potrzeba wykształcenia religijnego we współczesnym świecie i pełne przygotowanie się do życia. Wśród przyczyn absencji młodzież wymienia: zajęcia szkolne, chorobę, brak czasu, obojętność i nieodpowiednią formę prowadzenia katechezy. Z badań Piroga wynika, że 8,5% młodzieży uczęszcza na katechizację regularnie, 12% uczestniczy w niej trzy razy w miesiącu, pozostali dwa albo tylko jeden raz w miesiącu. Do motywów skłaniających do udziału w katechezie młodzież w kolejności zalicza: osobiste przekonanie, przyzwyczajenie, wpływ rodziców i przykład kolegów. Absencję natomiast najczęściej powodują: kolizja zajęć szkolnych z zajęciami katechetycznymi, imprezy szkolne i pozaszkolne, choroba i lenistwo.

⁷ *Poglądy młodzieży licealnej na katechezę w diecezji Drohiczyń nad Bugiem*. Lublin 1976.

⁸ *Stosunek młodzieży do katechezy w parafii Wniebowzięcia NMP we Włocławku*. Lublin 1977.

⁹ *Katecheza w poglądach młodzieży na przykładzie parafii św. Stanisława Kostki w Krakowie*. Lublin 1976.

Jeżeli chodzi o strukturę katechezy, to młodzież proponuje tematy związane z życiem, widzi dużą różnicę pomiędzy katechezą a lekcją szkolną; odnośnie do metody prowadzenia najczęściej opowiada się za dyskusją. W badaniach Siekierki młodzież proponuje następujące tematy katechetyczne: życie Boże w nas, msza św. i sakramenty, istnienie Boga, misja i działalność Kościoła w świecie, Kościół jako lud Boży, kontakty pomiędzy chłopcami i dziewczynami, wiedza i wiara, pochodzenie świata i człowieka, historyczność Jezusa Chrystusa, życie seksualne człowieka, życie pozagrobowe, współżycie w rodzinie i zakładzie pracy, kontakty z niewierzącymi, grzech pierworodny i zbawienie człowieka, różne religie, zdarzenia we współczesnym świecie, konflikt pokoleń. Tematyka katechetyczna zgodnie z życzeniem młodzieży w badaniach Drewnowskiej przedstawia się następująco: wiara — Jezus Chrystus, problemy współczesnego człowieka, przygotowanie do małżeństwa, Kościół i jego misja w świecie, modlitwa i ofiara, współżycie między ludźmi, Kościół a państwo, Pismo św. w życiu człowieka, Bóg początkiem i końcem świata, ateizm i trudności w wierze. U Piroga tematyka proponowana przez młodzież wygląda w ten sposób: Bóg — stworzenie świata i człowieka, Chrystus, Pismo św., historia Kościoła, etyka katolicka (małżeństwo, rodzina, problemy moralne młodzieży), wiara i wiedza, sens życia ludzkiego (cierpienia, głód i wojny), życie Boże w nas (liturgia, sakramenty, grzech, rzeczy ostateczne), chrześcijaństwo a inne religie świata (kontakty z niewierzącymi, misje), Matka Boża i święci.

Młodzież Drohiczyzna i Krakowa chciałyby mieć katechetę: przewodnika duchowego, przyjaciela, wychowawcę, nauczyciela i kolegę. Młodzież natomiast Włocławka życzy sobie, aby katecheta był: wyrozumiały, życzliwy, kontaktowny, z powołaniem, wszechstronnie przygotowany do życia, serdeczny i przyjacielski. Stwierdza również, że od niego przede wszystkim zależy atmosfera w katechezie i jej skuteczność. Ta atmosfera odróżnia głównie katechezę od lekcji szkolnej. W katechezie bowiem liczy się przede wszystkim człowiek i ku niemu skierowane są wszystkie poczynania, podczas gdy w lekcji człowiek jest podporządkowany przedmiotowi.

Jako formy prowadzenia katechezy młodzież w badaniach Siekierki proponuje: dyskusję, swobodną pogadankę, opowiadanie, wyświechtanie przeźroczy, wykład, czytanie Pisma św. i śpiew. Młodzież zaś w badaniach Drewnowskiej opowiada się za: dyskusją, wykładem z pogadanką, wyświechtaniem filmów, czytaniem Pisma św. i piosenką religijną. Natomiast w badaniach Piroga młodzież sugeruje: dyskusję, swobodną pogadankę, wyświechtanie przeźroczy, opowiadanie, wykład, pracę w grupach, czytanie Pisma św. i śpiew.

ZAANGAŻOWANIE MŁODZIEŻY W KATECHEZIE

Udział młodzieży w katechezie jest istotny dla jej skuteczności. Badania w tym kierunku zapoczątkowała w pracy magisterskiej s. C. Wittek¹⁰. Materiał do analizy został zebrany w parafii Serca Jezusowego w Gdyni.

Zdaniem autorki zachowanie młodzieży podczas katechezy w zasadzie jest poprawne. Młodzież zauważa różnicę między lekcją i katechezą, podkreślając wartości tej ostatniej, która stara się nie tyle przekazywać wiedzę, ile przygotowywać człowieka do życia jako takiego, rozwiązywać problemy nurtujące człowieka i tworzyć wspólnotę między ludźmi. Podczas gdy na lekcjach młodzież czuje się zagrożona, uczestniczy w nich ze strachem, w czasie katechezy czuje się bezpieczna, towarzyszy jej uczucie radości i wolności, a nawet niekiedy odprężenia. Z propozycji co do treści wybiera te, które są bliskie jej życiu i bardziej praktyczne. Deklarując ideał katechezy, niestety, jednak młodzież w małym stopniu go realizuje. W zasadzie jest bierna, a gdy katecheta za pomocą różnych metod próbuje ją zaktywizować, dość wyraźnie się temu przeciwstawia.

Wśród propozycji stawianych przez młodzież pojawia się również i ta, by rozszerzyć zakres katechezy, podejmując pracę w różnych grupach. Gdy jednak próbuje się takie grupy tworzyć, natrafia się spore trudności. Zaangażowanie w tych grupach z natury bowiem powinno być aktywne, młodzież natomiast raczej wolałaby być obserwatorem, niżeli brać na siebie odpowiedzialność. Owszem, pojawiają się aktywiści, jednakże jest ich niewiele.

Wypowiadając się na temat znaczenia katechezy w życiu, młodzież nie umie się dopatrzeć jakichś większych jej wpływów na ukierunkowanie i rozwój tak osobowości, jak i grupy. Jeżeli zwrócimy uwagę na to, że zaangażowanie w katechezie jest istotną sprawą dla jej znaczenia i że młodzież z zasady woli być bierna, to wówczas wniosek sam się nasuwa. Chcąc więc odsłonić znaczenie katechezy, należałoby młodzież bardziej zaktywizować katechetycznie.

KATECHEZA DOROSŁYCH I RODZINNA

Ze względu na ogromne zapotrzebowanie na katechezę dorosłych i katechezę rodzinną katedra katechetyki KUL w swoich badaniach zajęła się również tym tak aktualnym problemem. Oczywiście, badania w tym kierunku zostały dopiero zapoczątkowane, gdyż problem jest ogromnie bo-

¹⁰ *Zaangażowanie młodzieży w katechezie*. Lublin 1977.

gaty i złożony, a do jego rozwiązania trzeba sporo czasu i wiele wspólnych wysiłków.

WSPÓŁCZESNA KATECHEZA DOROSŁYCH

Dość wnikliwe badania w zakresie katechezy dorosłych przeprowadził w pracy doktorskiej ks. R. Niparko¹¹. W rozprawie autor odsłania historię, podstawy, istotę i funkcje katechezy dorosłych. Okazało się, że katecheza dorosłych przynajmniej w pewnych elementach istniała już dawno, nie jest więc problemem zupełnie nowym. W zasadzie rozwijała się ona wokół środowiska rodzinnego, parafialnego i szkolnego, stając się rodzinną, parafialną czy szkolną.

W poszukiwanej koncepcji katechezy dorosłych znalazły się tak główne idee współczesnej katechetyki, jak soborowa wizja Kościoła jako ludu Bożego. Ukazano też konieczny związek katechezy dorosłych z objawieniem, wiarą, apostołstwem, doświadczeniem i kulturą. W ten sposób zaprezentowano ją jako formę katechumenatu chrześcijańskiego wyrastającego z odniesienia się Kościoła do potrzeb człowieka dorosłego, ale zarazem z odniesienia się osób i grup dorosłych do Kościoła, dorosłych, którzy chcą świadomie, czynnie i odpowiedzialnie budować go jako wspólnotę chrześcijańską.

Katecheza dorosłych — w ujęciu Niparki — jest ukierunkowana na formowanie dojrzałej postawy wiary, wyraża się w świadomym zaangażowaniu się w życie Kościoła dla pełnego postępu w świecie. Cechuje ją wspólnotowość wiary i miłości, przez które tworzy się grupa ludzi myślących i działających ewangelicznie w celu wyzwania z człowieka i kultury tego, co najbardziej istotne i trwałe. Zasadniczymi jej treściami są aktualne problemy ludzkie interpretowane i otrzymujące właściwy sens w relacji do Boga. Stąd też jest ona pojmowana jako interpretacja doświadczenia i kultury ludzkiej w świetle objawienia Bożego i nauczania Kościoła. Nie tyle posługuje się ona wieloma narzędziami, co ma miejsce przy katechezie dzieci, ile doświadczeniem religijnym, które osoby we wspólnocie przekazują sobie wzajemnie.

Oddziaływanie katechetyczne jest w dużym stopniu uwarunkowane rozwojem człowieka, a stopień dojrzałości w wierze wiąże się wewnętrznie z dojrzałością osobową. Ponieważ zaś dojrzałość tak naturalną, jak i nadprzyrodzoną zdobywa się stopniowo w ramach poszczególnych faz rozwojowych, nie można katechezy dorosłych oddzielić od katechezy dzieci

¹¹ *Katecheza dorosłych w świetle nauki Soboru Watykańskiego II i współczesnej literatury katechetycznej*. Lublin 1977.

i młodzieży, które do niej przygotowują. Biorąc to pod uwagę, nie można widzieć katechezy dorosłych jako jedynie swego rodzaju wniosku z poprzednich, gdyż posiada ona swoją specyfikę. W katechezie tej wszyscy są katechizowanymi i katechetami, treści w zasadzie nie czerpie się z podręcznika, ale z życia, z Pisma św. i nauki Kościoła; w przekazie bardziej chodzi o przenikanie doświadczenia niż przyswojenie informacji, w rozwiązaniach bierze się pod uwagę poglądy, relacje i postawy wszystkich.

WSPÓLPRACA KATECHETY Z RODZICAMI

Zagadnienie współpracy katechezy z rodzicami było stale na czasie, ale obecnie nabrało szczególnego znaczenia. Zajmuje się nim w pracy licencjackiej ks. J. Adamczak¹². Piszący rozpatruje problem najpierw w kontekście różnych tendencji współczesnego życia, następnie wyjaśnia, na czym istotnie polega współpraca, a w końcu podaje konkretne formy jej realizacji.

Od ukazania się nowego programu katechetycznego katecheza polska weszła w fazę odnowy. Jednak pomimo wskazań i prób odnowy — zdaniem Adamczaka — pozostała ona nadal klerykalną i szkolną. Rodzice, których znaczenie w innych środowiskach dostrzeżono, w Polsce nadal pozostali na uboczu katechizacji. Dlatego, też trzeba było podjąć pracę naukową, by poprzez jej odkrycia wykazywać nieodzowność otwarcia się katechezy na rodzinę, współpracy z rodzicami i zaangażowania ich w katechezie. W rozprawie wskazano na potrzebę stałych wewnętrznych relacji rodzinno-katechetycznych, które wynikają z potrzeby czasu i ducha Kościoła i tak skutecznie przyczyniają się do owocności katechezy.

Rozprawa wykazała, że do tej pory rodzice byli całkowicie podporządkowani katechetom kościelnym, mieli wypełniać określone zadania, a zwłaszcza dopilnować, czy dzieci uczęszczają na katechizację, odrabiają podane im zadania domowe i uczęszczają na swoje nabożeństwa. Taką koncepcję współpracy autor uważa za przestarzałą, jednostronną i mało pożyteczną. Współpraca bowiem domaga się postawienia katechety i rodziców na jednej płaszczyźnie, wzajemnego uznania i wymiany posiadanych wartości, wspólnego ustalania i wyboru metod realizacji, obopólnej oceny wyników i wspólnego stawiania postulatów.

Mówiąc o takich formach współpracy, jak obecność rodziców na katechezie, prowadzenie katechezy przez rodziców, tworzenie z rodzin kół katechetycznych, autor więcej uwagi poświęca kontaktom z rodzicami, które mogą być indywidualne i grupowe, w salkach i w domach rodzinnych,

¹² *Współpraca katechety z rodzicami w katechezie systematycznej*. Lublin 1976.

systematyczne i okazjonalne. Na koniec stwierdza, że katecheza za bardzo włącza w siebie życie rodzinne, a za mało włącza się w całą rzeczywistość rodzinną.

FORMACJA RODZICÓW DO KATECHIZACJI

By katecheza mogła być realizowana w rodzinie i przez rodziców, trzeba podjąć solidną formację w tym kierunku. Podstawą tego może być praca licencjacka ks. B. Klause¹³, który zbierając i systematyzując doświadczenia duszpasterskie, odsłania idee kierunkowe, a przede wszystkim podaje uzasadnione wskazania praktyczne.

Autor wychodzi z założenia, że rodzina jest pierwszym i niezastąpionym podmiotem katechezy. Aby jednak tak faktycznie było, a rodzice stali się efektywnymi katechetami, trzeba ich do tego przygotować. W przygotowaniu zaś znaczące jest odsłonięcie doświadczenia pedagogicznego i doświadczenia wiary, pogłębienie świadomości chrześcijańskiej, ukształtowanie osobowej i wspólnotowej wiary, z której wynikałoby świadectwo życia chrześcijańskiego. Zadaniom tym służą: systematyczne kształcenie, okresowe konferencje, tworzone wspólnoty rodzinne, rekolekcje stanowe i spotkania w małych grupach.

W artykule starano się pokazać na przykładzie wybranych rozpraw studentów katechetyki KUL kierunki badań katedry. Można chyba twierdzić, że faktycznie są one aktualne i bardzo pożyteczne. Z przedstawionej treści nie można jednak wyciągnąć wniosku, że badania te sprowadzają się tylko do przedstawionych tutaj problemów. Kierunków badań jest o wiele więcej, lecz trudno było zapoznać z ich całokształtem w krótkim z konieczności sprawozdaniu.

FROM THE PROBLEMS OF CATECHESIS IN THE RESEARCH WORK OF THE DEPARTMENT OF CATECHETICAL SCIENCE OF THE CATHOLIC UNIVERSITY OF LUBLIN

SUMMARY

The department of catechetical science at the Catholic University of Lublin is engaged in empirical and theoretical research; it is interested in a wide range of problems: the history of catechesis; modern catechesis; the kerygmatic and

¹³ *Przygotowanie rodziny do funkcji katechetycznych w diecezji tarnowskiej za bpa J. Stepy. Lublin 1976.*

anthropological tendencies; the political tendency; the principles, essence, and methods of catechesis; the catechesis of children, young people, and adults. Much has been written recently on the model of catechesis and its realization, on the catechesis of young people and adults. The present article is an attempt at a synthesis of the most important ideas contained in a number of carefully selected works, so that the achievements of research may become public property. Thus relations were defined between catechesis, the Holy Scriptures, and the liturgy; young people were allowed to express their views on catechesis so that an appropriate model of this very important type of catechesis could be selected. Finally the catechesis of adults and the catechization of parents were discussed.
